

ШОКИРАНА ОД НЕПРИМ НА СУДОТ ОД СТРАЗБУ

Родена е на 28.11.1950 г. во Скопје. Основно и средно образование завршува во родниот град. Дипломира на Правниот факултет при Универзитет "Св. Кирил и Методиј" во Скопје, како студент на генерација. Потоа се вработува во тогашниот Окружен суд Скопје, како приправник (1975/76), во 1977 г. положува правосуден испит, а во 1978 г. станува судија на Општинскиот суд Скопје 1 - Скопје. Во 1987 г. станува судија на Окружен суд Скопје, кој денес е именуван како Апелационен суд и таму е судија сè до изборот за судија во Врховниот суд на РМ, мај 1997 г. Од ноември 1998 г. до 31.1.2008 г. работи како судија во Европскиот суд за човекови права во Стразбур. Во својата кариера постапува по многу предмети од граѓанско, кривично управно право. Активно учествува во основањето и во работата на Здружението на судии на РМ. Зборува англиски, француски, а познава и други јазици. Како експерт е поканета на многу конференции и семинари каде држи предавања.

☀ По враќањето од Стразбур, односно по завршувањето на мандатот за судија во Меѓународниот суд за човекови права во Стразбур, во Македонија доживеавте своевиден професионален шок. Ви беше одбиено враќањето на позицијата судија во Врховниот суд на РМ. За некои ова е политички реваншизам, за други деградирање. Се шпекулира дека не сте "блиски" со сегашната владејачка гарнитура итн. Мора ли секогаш судијата да биде "близок" со одредена политичка опција во Македонија, за тој да напредува или да го добие работното место?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Судија не смее да биде близок со ниту една политичка опција за тој да може да ја извршува својата функција независно, непристрасно и крајно професионално. Отсекогаш сум се борела за таа опција и ќе продолжам со тоа. А, дали мојот не-

избор е некој политички реваншизам, не можам да кажам. Веројатно, тоа е нешто што доаѓа од некои кругови, во кои не се движам, но сепак се шпекулира во таа насока. На новинарите останува, доколку сметаат дека е така, да извлечат заклучок, или да дадат коментар. Јас само можам да претпоставувам дека нешто постои, а дали тоа е политички реваншизам, завист, љубомора, или покажување на некоја сила, не е и толку важно. Моето враќање во Врховниот суд на РМ требаше да се одвива без проблеми, бидејќи од таму заминав во Стразбур, а според мислењето и на Врховниот суд во тоа време, моето место требаше да мирува. Имено, во сите разговори со одговорните лица кои доаѓаа во Стразбур, со претседателот на Европскиот суд за човекови права и со релевантните лица од Советот на Европа, се истакнуваше дека претстанокот на функција судија на Врховен суд на РМ е резултат само на непостоење законска можност да ми

Разговорот го водеше:
Кокан СТОЈЧЕВ

ЕНАТА НА ПРАКТИКАТА Р ВО МАКЕДОНИЈА

мирува работниот однос. Ова мислење, јас и моите колеги, како во државата така и во Европскиот суд, не го делевме. Во тие разговори постојано се истакнуваше дека моето враќање во Врховниот суд по престанокот на мандатот во Судот во Стразбур, воопшто никогаш нема да биде доведено во прашање. Па, дури и пред завршувањето на мандатот во Стразбур, или непосредно потоа, министерот за правда даде изјава во која се истакнуваше дека, имајќи го предвид моето враќање во Врховниот суд, тој ја проширува неговата систематизација со зголемување на бројот на судии. Иако имаше мислења дека тоа не е потребно, министерот силно ја бранеше својата одлука, базирајќи се на барањата на релевантните меѓународни фактори за да се вратам во Врховниот суд на РМ. Кои се причините за тоа што два пати не бев избрана, иако сметам дека во мојот случај не требаше да има избор, туку враќање во ВС, не би можела да кажам. Треба да разговарате со луѓето кои беа инволвирани во изборниот процес. Во тој поглед, немаше транспарентност и објаснување за таквата одлука. Уште во времето на првиот мој неизбор, кога бев интервјуирана од страна на новинарите за судија во Врховниот суд на РМ, наведов дека постои проблем и дека станува збор за атак во изборниот процес, кој не е независен, кој не е непристрасен и не е транспарентен. Ова слободно можам и сега да го повторам уште повеќе, имајќи ги предвид и разговорите кои ги водев со одредени членови на СС, со министерот за правда, со релевантни фактори во Стразбур, кои беа убедувани дека ќе нема проблем за моето враќање. Меѓутоа, зошто таква нетранспарентност и независност во одлучувањето, во тој процес, не можам да одговорам.

 Додека се подготвуваше негативната клима околу Вашето враќање во Врховниот суд, дали имавте можност преку меѓународните институции да најдете начин да влијаете врз македонските судски органи?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Значи, прво секогаш кога давам интервјуа, кога зборувам за моите два неуспешни избора за судија на Врховниот суд на РМ, сакам да потенцирам дека овој проблем не

Поделбата на власта на три сегменти (законодавна, извршна, судска) апсолутно е важна, но соработката меѓу нив е уште поважна. Контролата која една власт би ја вршела врз друга е врз основа на принципи, кои не навлегуваат во независноста и непристрасноста во работењето на судовите. Тоа е од огромно значење. Сметам дека ваквото постапување на судовите е обврска и е предизвик за секоја држава. Во одреден период сегментот политика во судството може да заврши работа за политичарите, но гледано подолго тоа може негативно да се одрзи врз имиџот на политичарите и на државата. Практиката на Европскиот суд за човекови права ја има потенцирано обврската и потребата на секоја држава да организира независно и непристрасно судство. Многу е важно граѓаните да ја оценуваат работата на судството преку примена на објективни тестови.

треба да се третира само лично, туку тоа е нешто на кое треба поопшто и пошироко да се гледа и истиот треба да се третира од друг аспект. Тој друг аспект го лоцирам во потребата од примена на судската практика на Европскиот суд за човекови права во националното судско постапување. Прв пат слушам дека се подготвувала негативна клима за моето враќање во Врховниот суд на РМ. Доколку тоа е така, значи уште еднаш македонските власти презентираа една слика пред меѓународниот релевантен фактор, а друга пред националното македонско поле. Зошто некој би подготвувал таква негативна клима? Може да се изведе заклучок дека тоа е несакане на применување на европската Конвенција преку практиката на ЕС во националното законодавство, поле на кое имам повеќе од 9-годишно искуство и на крај, тоа е и негативен однос кон мене лично. Во овој случај само можам да истакнам дека сум шокирана од тоа дека некој смета оти искуството на Европскиот суд за човекови права не треба да се пренесе на национално ниво, односно во работата на ВС. Значи, со сите со кои сум зборувала, односно оние кои ми се обратиле, ова го сметаат за срам за Македонија, за недоследност во независноста и во непристрасноста во изборниот процес.

 Добивте ли официјално образложение зошто сте одбиени?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Не! Асполутно не сум добила никакво официјално образложение, ниту официјално бев информирана. И во првиот и во вториот обид новинарите беа тие кои ме информираа. Причините за тоа најверојатно им се познати на други, јас не ги знам. Но, изјавите дадени по изборниот процес ме зачудуваат, односно ме изненадуваат. Имено, изјавата на министерот дека гласал за мене е сосема контра изјавата на потпретседателот на СС, кој пред јавноста истакна дека одлуката за избор на друг кандидат била едногласно донесена. Тоа значи дека не сум добила ниту еден глас. Како тогаш е можно министерот јавно да кажува дека гласал за мене, не ми е јасно. Веројатно тоа е нешто за што се смета дека треба да го слушне само меѓународниот фактор. Кажувањето дека не

знае зошто не сум избрана, исто така, за мене не е прифатливо, затоа што на македонската јавност многу добро ѝ е позната неговата функција и влијание врз работата на СС. Изјавата дека нема логика во изборниот процес дадена од СС, исто така, за мене не е соодветна.

☀️ За формирање на највисокиот судски орган, СС, избравме концепт кој би требало да даде ефикасен механизам, кој ќе го спречи влијанието на политиката. Може ли по неколкумесечното практикување да се извлечат некои поуки, односно дали овој модел е зрел за менување, бидејќи во изборните процеси битна е политичката волја?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Значи, констатираме дека во изборот на членови на СС и во изборот на судии има присуство на политички елемент. Во една прилика кажав дека сè повеќе има мислење и од други дека македонското судство се политизира. Тоа им го пренесов на многу колеги и на повеќе други личности, кои не се врзани за судството, што се прифати. Сега сè повеќе и јас се убедувам дека во изборот многу е присутен политичкиот елемент. Што се однесува до работата на СС, и порано и сега, нагласувам дека секој, дали станува збор за член на СС или за судија, или за било кој друг, треба да се има одговорност за своето работење. Веројатно, единствена институција каде не постои некаква одговорност за работењето е институцијата СС. Дури и претседателот на СС потенцираше дека треба нешто да се менува во таа смисла. Промените сигурно не треба да бидат резултат на еден избор, или на нешто што веројатно некој ќе го смета за лично, туку истите треба да се направат заради суштинската потреба од такви промени. Меѓу другото, и заради непостоење на никаква транспарентност и давање отчет за работењето. Доколку се сака работите да бидат појасни би напмнала дека порано во изборните процеси од дискусиите на пратениците во Собранието, кандидатите ќе разбереа зошто не се гласало за нив. Не сум поборник повторно да се оди на избор на судии во Собрание, затоа што таму многу е поизразено политичкото влијание, но сум за тоа телото кое ги избира судиите навистина да биде непристрасно, независно, ослободено од секако политичко влијание, за што е потребна транспарентност и одговорност во работењето.

☀️ Во однос на интеграционите процеси и реформите, какви се оценките на ЕУ за тоа што се прави кај нас, односно тие едно бараат, а кај нас законските решенија не се практикуваат!

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Одгласите и оценките на ЕУ се еден аспект на гледиште, а реакциите на Судот во Страз-

бур се друг итн. Можам да кажам дека колегите од Стразбур реагираа во смисла дека многу негативно се изненадени, бидејќи прво заради ветувањата кои се даваа, а второ заради потребата од практиката од Европскиот суд за човекови права да се примени во националното право. Пред сè, се мисли на проблемот кој се однесува на намалувањето на споровите пред ЕС и она што е најважно, да се исполни обврската од член 1 од Конвенцијата, каде се зборува за обврска на државата во рамките на својата јурisdикција да ги обезбеди правата и слободите кои се загарантирани со Конвенцијата и со протоколите.

За примената на европското законодавство во РМ има одгласи од сите страни, од Советот на Европа, од посебните комитети, два пати е презентираан извештајот за состојбата во затворите, потоа извештајот на ООН, и тие презентирања се јавни. Секој може да види и да прочита каква е реакцијата од меѓународниот фактор. Според тоа, не може да се каже дека нема реакција од надвор за состојбите во Македонија, напротив ЕК и СВ постојано укажуваат и го елаборираат дадениот проблем,

преку конференции за печат, друг вид конференции, семинари, како и во меѓусебни разговори и со испраќање пораки. Парцијалното земање или решавање на проблемите очигледно не доведува до успех, потребна е комбинираност и конзистентност во работењето. Не може да се каже дека прислушкувањето само како такво е потреба и дека тоа сме го направиле затоа што од нас го бара ЕК, а од друга страна, да не водиме сметка за тоа кои и какви ќе бидат последиците од таквото прислукување, ако истото не се спроведува во согласност со принципите и тестовите во практиката, кои се во примена од самите земји-членки на ЕУ.

☀️ На што најмногу се жалеа граѓаните од Македонија?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Точна е констатацијата дека во период од повеќе од девет години работење во Европскиот суд за човекови права наидов на голем број предмети и жалби. Голем број жалби беа на линија дека постои зависност и пристрасност во пресудувањето. За жал, кај дел од тие предмети, веројатно и поради непознавање на процедурата на ЕС, таквите жалбени наводи не можеа да бидат предмет на разгледување. Едноставно, поради несоодветно презентирање на предметот Судот не можеше да се впушти во испитување. Исто така, голем број жалби се однесуваа на неефикасноста во пресудувањето, кое не само што се базира на должината на постапката, туку го допира и прашањето за кое зборував погоре. Имаше предмети кои се однесуваа за повреда на сопственичките права, потоа жалби за интервенции од страна на државата во правата на слободата и во правата на слободата на изразување.

☀️ Кој сè им помагаше на граѓаните да поведат постапки пред Судот во Стразбур?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: На почеток, фактички граѓаните немаа помош, одеа самоиницијативно. Постои формулар, кој и сега може да се најде во канцелариите на Советот на Европа, во канцеларијата на Хелсиншкиот комитет за човекови права, во многу НВО организации. Формуларот е достапен и на Интернет, напишан е на три јазика, за Македонија на англиски, француски и македонски. Тој е разбирлив, но сепак треба поголема стручност во правниот дел за аплицирање. Подоцна се приклучија некои НВО организации и адвокати, но морам да признам дека немаат големо познавање за начинот на поднесување и образложување на апликации, какви што сум сретнала во предмети покренати против други држави. Конвенцијата и работата на Судот, она за што тој е надлежен, на некој начин не било предмет на изучување на факул-

тетите во Македонија, или при полагањето на правосудните испити, ниту во практиката. Мора да се каже дека, на некој начин, и денес е непозната практиката на Европскиот суд за човекови права. Се реагира, се кажува дека Конвенцијата штити право, но продлабочено не се оди во проучување за тоа што е практика на овој Суд. Обично велам дека Конвенцијата е една уставна рамка, заедно со придружните протоколи, а дека судската практика е она што е битно. Судската практика се законите, доколку Конвенцијата се земе како Устав.

 Дали треба да се преведат конкретните предмети на Судот во Стразбур и неговите одлуки, и да се применат во граѓанските процеси во Македонија?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: Прво, секој судија треба сам да работи на својата едукација. Можноста да се следи практиката на Европскиот суд за човекови права е достапна. Непознавањето јазици е проблем, не можеме да очекуваме дека Судот во Стразбур ќе врши преводи на сите пресуди, за да можат македонските судии да научат нешто повеќе од него. Точно е тоа дека постои една обврска државата да направи преводи, сум учествувала во десеттина такви обиди, презентирав кои книги треба да се преведат, што би овозможило полесен пристап до судската практика во Македонија. Тоа го правевме со Здружението на судии, тоа сум го правела и во поединечни обиди, но и покрај сите ветувања фактички нема предвод на случаи, освен на македонски предмети. Постојано се истакнува дека парите се проблем итн. Доколку се направат проценки колку пари треба да се дадат за да може судиите да се едуцираат во тој дел, пресметките ќе покажат дека во однос на парите кои ќе се дадат за евентуални сторени повреди тие ќе бидат помалку. Парите ќе бидат потребни за да се обучи кадарот, а истовремено тоа ќе овозможи да се влијае и на подобриот имиџ на државата. Да потенцирам, Европскиот суд за човекови права не утврдува повреда на одредено право за националните судии да платат отштети, туку тоа треба да биде поттик за државата во остварувањето на нејзината обврска за добро организирање на т.н. администрација на судството, кое опфаќа многу поширок поим од она што значи организирање на работата во судовите.

 Неодамна учествувавте на тркалезната маса за заштита на човековите права и слободи во Македонија, при што се отвори една актуелна тема - како да се заштитат граѓаните од преголемата примена на специјалните истражни мерки, кои ја тангираат нивната приватност. Постои ли можност за создавање де-

мократски механизам за контрола на примената на специјалните истражни мерки?

ЦАЦА-НИКОЛОВСКА: По враќањето од Стразбур учествував на многу конференции, семинари, кои го третирале прашањето на правото на слобода, каде многу се зборуваше за тоа што е практика на Европскиот суд. Во тие презентирања беа начнати многу прашања, кои го тангираат прашањето на приватност, прашањето на слобода итн. За овие работи можам да кажам дека обврска на државата е да организира спречување и санкционирање на криминалот. Во остварувањето на таа об-

мерки. Имено, најважно е тоа што при примената на секоја таква мерка да постои и соодветна причина за нејзината примена. Многу треба се зборува на кој начин тие мерки треба се применат. Можам да упатам на постоењето на потреба од широко дискутирање и елаборирање на тој проблем и, што е најважно, судиите обвинители, кои утре или задутре кога ќе ги одобруваат тие мерки, ќе треба да ги имаат предвид тестовите на пропорционалност, балансот на интересите и обврската да не се постапува арбитражно. Недовербата на граѓаните во судството, недовербата во работата на органите на прогон е многу голем проблем. Са-

врска треба да се имаат предвид и правата предвидени во Конвенцијата, а тоа се правата на слободата и правото на приватност. Тоа не се апсолутни права и истите можат да се ограничат, особено во делот за заштита од криминал и во делот за негова превенција и гонење. Во денешно време, очигледно е дека во одредени ситуации има потреба од примена на специјални мерки. Начинот на нивната примена е тоа за што се дискутира. Потребни се гаранциите кои се даваат при нивна примена, за да не ги повредат другите права и слободи на граѓаните. Примената на тие мерки не смее да биде на арбитражен начин. Прашањето на примената на пропорционалноста е од огромно значење. Значењето за балансот меѓу општите интереси и индивидуалните интереси, исто така, е околноста на која треба да се обрне големо внимание. При тоа, од огромно значење е вербата во органите, кои ќе ги спроведуваат тие

мото постоење на закон не е доволно, квалитетот на законот и неговата примена се предмет на испитување во Европскиот суд за човекови права, со примена на горенаведените тестови. За жал, во Македонија не е разработено прашањето со прислушувањето. Присутен е и стравот дека секој ќе биде прислушувач, дека секому ќе му се влезе во комуникацијата со компјутерите итн. Вербата во институциите на државата е од огромна важност и обврска на државата е таквата доверба на граѓаните да им ја овозможи. Факт е дека мора да се има верба во оправданоста од потребата за интервенирање во приватноста, во слободата на движење и во комуницирањето. Арбитражноста треба сосема да биде отстранета, а постапувањето треба да биде законито, во поширока смисла на зборот. Во ЕС елементите за оценување на законитоста се многубројни.